Volume-04
Issue-03
March-2019

ISSN: 2455-3085 (Online)
RESEARCH REVIEW International Journal of Multidisciplinary
www.rrjournals.com[UGC Listed Journal]

ભારતનાં અર્થતંત્રનો પરિચય

Hemalibahen Girishbhai Patel

Ph.D Research Scholar, Veer Narmad South Gujarat University, Surat, Gujarat (India)

પ્રસ્તાવના

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાંવૈશ્વિક અર્થતંત્રનો પરિચય , ભારત દેશનાં અર્થતંત્રનો પરિચય અને ગુજરાત રાજય નાં અર્થતંત્રનો પરિચય વગેરે બાબતોની વિસ્તૃત છણાવટ કરવામાં આવી છે.

વૈશ્વિક અર્થતંત્ર

ની વૈશ્વિક આર્થિક૨૦૦૮ કટોકટીના ૭ વર્ષથી લઈ વર્ષ ૨૦૧૬માં પણ વિશ્વ અર્થતંત્ર હજુ ગતિ મેળવવા માટે સંઘર્ષ કરી રહ્યું છે .નબળી એકંદર માંગ,વસ્તુઓના ઘટતા ભાવો અને મુખ્ય અર્થતંત્રના નાણાંકિય બજારોની ચાલુ રહેલી અસ્થિરતા , સ્થિર વૈશ્વિક વેપાર ,શાંત મૂડીરોકાણ અને નીતિ ઘડતરની બાબતમાં અત્યંત અચોકસાઈ ને કારણે વિશ્વ અર્થતંત્રમાં ૨૦૧૬ , હજુ એક પ્રતિકૂળ વર્ષ તરીકે અંકિત થયેલ છે વિશ્વ બજારો .એ ચીનના બજારોની નિષ્ફળતા ,ઓપેક દ્વારા ઉત્પાદનમાં ઘટાડો (કાપ), બ્રેક્સિટ, પરવાનગી મુક્ત ઈરાન અને મધ્યપૂર્વમાં અનિશ્ચિત રાજકીય સ્થિતિ જેવા પડકારોનો સામનો કરવો પડ્યો હતો વર્ષ . ની શરૂઆતમાં જ૨૦૧૬, ૩૦ ડોલર પ્રતિ બેરલથી નીચે રહેવા પામેલ આ તમામ ઘટનાઓ વસ્તુઓના ભાવ તથા વૈશ્વિક . ની વૈશ્વિક૨૦૦૮ વર્ષ . વેપારને તીવ્ર ઘટાડા તરફ દોરી ગયા નાણાંકીય કટોકટી બાદ સૌથી નબળી વૈશ્વિક વ્યાપાર વૃદ્ધિ વર્ષ

વિશ્વ બેન્કના અહેવાલ મુજબ વર્ષ . માં નોધાયેલ૨૦૧૬ માં મોટેભાગે મ૨૦૧૬ાલસામાનનો વેપાર સ્થિર રહ્યો .

ઉભરતા બજારોની સ્થિતિમાં સુધારો અને વિકસિત ના માત્ર આખરી૨૦૧૬ અર્થતંત્રમાં મજબૂત વૃદ્ધિના કારણે વર્ષ ચોથો . ત્રીમાસિક ગાળામાં વૈશ્વિક અર્થતંત્ર વેગવાન થયું હતું ૨ ની વૃદ્ધિ૨૦૧૬ ત્રીમાસના મજબૂત અવલોકનથી વર્ષ.૨ ટકા થવા પામેલ છે .જે અગાઉની આગાહી ૨ ટકા કરતા ઓછી ૫. ટકાના દર કરતાં ઘણી નીચી હતી ૦.૩ ના૨૦૧૫ અને વર્ષ. વર્ષ ૨૦૧૬માં વૃદ્ધિમાં ઘટાડો થયો હોવા છતાં , ચોથો ત્રીમાસ મજબૂત રહેવાના કારણે વૈશ્વિક અર્થતંત્ર દ્વારા યોગ્ય વૃદ્ધિ દર જાળવી રાખેલ છે માં નાણાંકીય કટોકટી બાદની૨૦૧૬ વર્ષ . સૌથી ઓછી વૃદ્ધિ ૨ ટકા જેટલી અંદાજવામાં આવેલ અને ૨. ટકા થવાની ધારણા છે ૭.૨ માં આ વૃદ્ધિ૨૦૧૭ વર્ષ.

માં૨૦૧૬ વર્ષUSA ના અર્થતંત્રની વૃદ્ધિ માત્ર ૧ ૫. બાદની સૌથી નબળી રહી છે ૨૦૧૧ ટકા થઈ હતી જે વર્ષ. વર્ષના છ મહિનામાં સસ્તું તેલ અને મજબૂત ડોલરને કારણે કંપનીના નફામાં અને ધંધામાં રોકાણ પર અસરને કારણે વૃદ્ધિ પર અંકુશ રહેલ .

આલેખ વૈશ્વિક ઉત્પાદનનો દર દર્શાવતો આલેખ ૧ -:

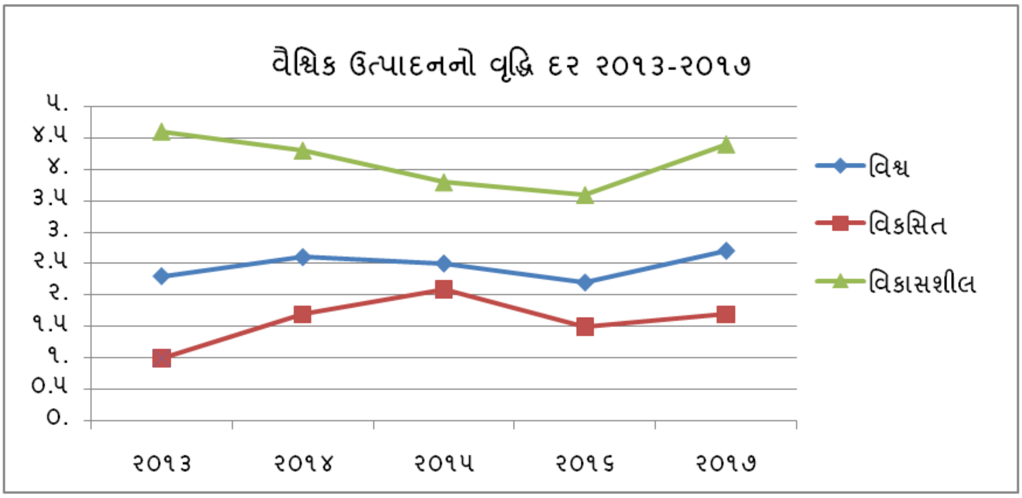

પ્રાપ્તિ સ્થાનજાન્યુઆરી-યુનાઈટેડ નેશન્સ ઈકોનોમિક્સ સિચ્યુએશન એન્ડ પ્રોસપેકટસ :,૨૦૧૭,ગ્લોબલ આઉટલુક

RRIJM 2015, All Rights Reserved

વર્ષ ૨૦૧૬ માં USA ના અર્થતંત્રની વૃદ્ધિ માત્ર ૧ ટકા થઈ ૫. બાદની સૌથી નબળી રહી છે ૨૦૧૧ હતી જે વર્ષ. વર્ષના પ્રથમ છ મહિનામાં સસ્તું તેલ અને મજબૂત ડોલરને કારણે કંપનીના નફામાં અને ધંધામાં રોકાણ પર અસરને કારણે વૃદ્ધિ પર અંકુશ રહેલ .USA જેવા મોટા અર્થતંત્રમાં નાણાંકિય ઉત્તેજન અને અન્ય વૃદ્ધિ વધારવાની નીતિઓને કારણે અપેક્ષા કરતા વધુ મજબૂત પ્રવૃતિઓ થઈ શકે છે જે બાબત વૃદ્ધિના અંદાજમાં . ની શરૂઆતમાં૨૦૧૭ વર્ષ . ઉપરની તરફનું જોખમ ધરાવે છે બાંધકામ અને ઉત્પાદન બન્નેએ ઉપરની તરફ ગતિ જાળવી રાખેલ, USશ્રમ બજારમાં તેજી આવવાની અલ્પ શક્યતાઓ,નિતીઓમાં અચોક્કસતા દૂર થયેથી રોકાણમાં વૃદ્ધિ થવાની સંભાવનાઓ તથા રોકાણકારો દ્વારા ઊંચા તેલના ભાવ પર રોકાણના કારણે US એમએએ ૨૦૧૭ માં ૧ ટકા વૃદ્ધિ દર ૯. થવાની શક્યતા છે.

બ્રેક્ઝિટ પછી UK ની વૃદ્ધિ ઝડપથી ઘટી પરંતુ ઘટાડાનું પ્રમાણ બજારની અપેક્ષાઓના પ્રમાણે ન હતું વર્ષ . ના અંતે અર્થતંત્રમાં ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનમાં વધારો૨૦૧૬, નવેમ્બર માસમાં વર્ષનો સૌથી નીચો બેરોજગારી દર ઉપરાંત મજબૂત વેપારી પ્રવૃત્તિઓ જેવી બાબતો નોધપાત્ર રહી સમગ્ર . વર્ષમાં યુરો વિસ્તારોમાંGDP વર્ષ ૨૦૧૬માં ૧ ટકા જેટલો ૭. રહેવાનો અંદાજ છે. તાજેતરમાં ઉઓરોનું અવમૂલ્યન આગામી મહિનાઓમાં નિકાસ વૃદ્ધિને હકારાત્મક પ્રોત્સાહન આપશે .

રશિયા મંદિમાથી બહાર આવવા તરફ હોય તેવા એક પ્રારંભિક અંદાજ પ્રમાણે રશિયાના . નિર્દેશો છેGDP માં ૨૦૧૬માં ટકા ઘટાડો થયો છે ૭.૩-. વર્ષ ૨૦૧૭માં ઉત્પાદનમાં ૧ ૨.૦ ટકાનો વધારો રહ્યો અને કુદરતી સંસાધન સ્ત્રોતમાં ૪. ટકાનો વધારો થયો છે.જો કે નબળી વપરાશ હળવી સપાટ સમાન રહી૩ જથ્થાબંધ અને છૂટક વેપાર ઘટીને ..૬ ટકા રહ્યો .

વર્ષ .અંદાજો સૂચવે છે કે ચીનમાં વૃદ્ધિ વધુ નીચી રહી ૬ માં૨૦૧૬.૯ ટકા હતી તે ૨૦૧૭માં ૬ ટકા થઈ ૬.. ઉઓદ્યોગીક પ્રવૃત્તિમાં તીવ્ર મંદી , નબળી નિકાસ અને રોકાણમાં મંદ ગતિ એ વૃદ્ધિના ઘટાડાના મુખ્ય કારણો માનવામાં આવે છે . સંતુલનના ભાગ તરીકે ચીન મુખ્યત્વે સેવાઓ પર:આર્થિક પુન કેન્દ્રીત રહ્યું છે, જ્યારે ઔદ્યોગિક ઉત્પાદન મધ્યમ સ્તરે સ્થિર રહ્યું છે .

ઉભરતા બજાર અને વિકાસશીલ અર્થતંત્રએ નબળી . ની શરૂઆત કરી૨૦૧૭ ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિ સાથે વર્ષ ચીજવસ્તુઓના નિકાસકારોમાં આંશિક કડક સ્થાનિક નીતિઓ તથા નબળા મૂડીપ્રવાહના પ્રતિબિંબ રૂપે રોકાણનો વૃદ્ધિ દર .નોંધપાત્ર રીતે ધીમો રહ્યો

માં સૌથી ઓછા વિકસીત દેશોમા૨૦૧૭ વર્ષ GDP ની વૃદ્ધિ ૪ ટકા હોવાનો અંદાજ છે ૫.. વસ્તુના નીચા ભાવ , પ્રતિકૂળ હવામાન પરિસ્થિતિઓ , રાજકીય અને સુરક્ષાના પડકારો અર્થતંત્રને અસ્થિર કરે છે ઈથિયોપિયા ., હૈતી, માલવી, મોઝામ્બિક, રવાન્ડા અને યુગાન્ડા જેવા દેશોમાં કઠિન હવામાન પરિસ્થિતિ એ ખેતીના ઉત્પાદનમાં તીવ્ર ઘટાડાના કારણો છે .

ખૂબ વિકસીત અર્થતંત્રો અને પ્રગતિશીલ તથા ટ્રાન્ઝીટ દેશોમાં નબળા મૂડી રોકાણ, નીચો ફુગાવાનો દર તથા કોમોડિટીના ભાવમાં ઘટાડાના કારણે ઉત્પાદકતાની વૃદ્ધિ ધીમી રહી છે નીચો ફુગાવો એ ફુગાવામાં અસ્થિરતાનું ઉચ્ચતમ સ્ટાર . વૃદ્ધિ, મોટાભાગના વધારે વિકસીત અને વિકાસશીલ અર્થતંત્રોમાં રોકાણ અને વપરાશ , ચીજવસ્તુઓના ભાવોમાં ઘટાડો અને એકંદરે નબળી માંગ સાથે સંકળાયેલ છે આર્થિક મંદી શ્રમ . બજારને નુકશાન કરે છે અને ઘણા વિકાસશીલ અર્થતંત્રોમાં અને ટ્રાન્ઝીટ દેશોમાં બેરોજગારી વધી છે .

માં વિકસીત અર્થતંત્રો ફરી બેઠા થવાની૨૦૧૮ વર્ષ પ્રક્રિયા ચાલુ રહેવાની પુષ્ટિથી વૈશ્વિક અર્થતંત્ર સંગીન અને બ્રેક્ઝિટની પ્રક્રિયાથી ઊભો થયેલ . વિસ્તરી રહ્યાનો અંદાજ છે સંઘર્ષ, ચીનાના અર્થતંત્રની સંભવિત મંદી અને વૈશ્વિક વેપારમાં થયેલ નુકશાનથી ઊભા થયેલ જોખમો ખાસ કરીને USA ના નાણાંકીય પ્રોત્સાહનથી ભરપાઈ થઈ શકે છે આગામી સત્રમાં . મુખ્ય અને મહત્વના ગણી શકાય તેવા નવા વહીવટથી નક્કર ખાનગી વપરાશના કારણે દૂરવર્તી આર્થિક નીતિનો વિકાસ સૂચવે છે કેUSA અર્થતંત્ર સાધારણ ગતિથી વિસ્તરણ પામશે .

ભારતનું અર્થતંત્ર

ભારત અપવાદરૂપે સમગ્ર વિશ્વમાં સૌથી વધારે વૃદ્ધિ તે આજના વિશ્વના અગત્યના . દર ધરાવતા દેશો પૈકી છે બધા જ સંકેતો પરથી . ઊભરતા અર્થતંત્રોમાનું ગણાય છે આવનારા વર્ષમાં ધીમે ધીમે દેશની આર્થિક ગતિ પ્રબળ રીતે વધી રહી તેમ જણાય છે ભારતીય અર્થતંત્રમાં હાલ . પ્રવર્તમાન સાનુકૂળ પરિસ્થિતિ જેવી કે ફુગાવામાં ઘટાડો, વિદેશી

RRIJM 2015, All Rights Reserved

મૂડી પ્રવાહોમાં વધારો , સ્થિર ચલણ , સાંકડી થતી જતી વેપાર ખાધ અને ચાલુ ખાતાકીય ખાધ , નીચા વ્યાજદર , વૃદ્ધિને સહાય સરકારી નીતિઓ અને નાણાકીય શિસ્ત અને અન્ય આનુષાંગિક પહેલોને કારણે નોંધપાત્ર રીતે વૃદ્ધિ થઈ શકે તેમ છે .

કૃષિ ક્ષેત્રમાં અપેક્ષિત સુધારો અને તેને સલગ્ન ગ્રામ્ય માંગમાં વધારો આર્થિક વૃદ્ધિને ઉપરની તરફ વધવાનું પ્રોત્સાહઁ ભારતીય અર્થતંત્રને ચીજવસ્તુનો નીચો ભાવ અને .આપશે અપેક્ષાકરતાં ઓછા થયેલ ફુગાવાના કારણે લાંબાગાળાન઼ી વેપારવૃદ્ધિથી ફાયદો થયો છે સામાન્ય વરસાદ અને કેન્દ્ર તેમજ. રાજ્ય સરકારના કર્મચારીઓના પગાર વધારાના કારણે ઘર વપરાશમાં પ્રોત્સાહનની ધારણા છે, પરંતુ ખાનગી ક્ષેત્રનું રોકાણ ઘટી રહ્યું છે .

ટકાના સરેરાશ વૃદ્ધિ ૭ છેલ્લા બે દાયકાથી લગભગ દર સાથે દેશ નવા ઔદ્યોગિક અને વિકાસશીલ અર્થતંત્ર તરીકે ઉપસી આવેલ છે ભારતીય અર્થતંત્રના લાંબાગાળાની સંભવિત . વૃદ્ધિ, તેની યુવા વસતી , અનુરૂપ નીચો આધીન દર , તંદુરસ્ત બચત અને રોકાણદારો અને વૈશ્વિક અર્થતંત્રોમાં થયેલ સંકલિત વધારાને કારણે હકારાત્મક છે કરતાં ઓછા શ્રમબળ સાથે ૩/૧ . લગભગ ભારત઼ીય ઉત્પાદનમાં ૨ જેટલો હિસ્સો ધરાવતું ૩/ સેવાક્ષેત્ર આર્થિક વૃદ્ધિનો મુખ્ય સ્રોત બની રહ્યું છે.

વેપારના ક્ષેત્રોમાં ખૂબ જ સુધારો, નીતિનું અસરકારક અમલીકરણ અને બહારના મજબૂત રક્ષણોથી લાભા લઈ ભારતીય અર્થતંત્ર મજબૂતી મેળવી રહ્યું છે ભારત સરકારની . ઉત્તરોત્તરઆર્થિક સુધારણા અધિનિયમમાં પ્રતિબદ્ધતા અને GST ના અગત્યની નીતીના પગલાં, રોકાણ અને વૃદ્ધિ માટે હકારાત્મક રહેશે .

વર્લ્ડબેન્ક અને એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેન્કે નોટ બંધીના કારણે અનેGST ના અમલીકરણના કારણે વપરાશ અને ઉત્પાદનમાં મંદી દર્શાવીને વર્ષ ૨૦૧૭ માં ભારતનો૧૮-GDP વૃદ્ધિ દર ૭ ટકાની આસપાસ રહેવા પામ્યો છે.

નોટબંધીના કામચલાઉ નકારાત્મક વપરાશ આઘાતને કારણેIMF દ્વારા ભારતનો વૃદ્ધિ દર વર્ષ ૨૦૧૮ ટકા ૦.૭ માં૧૯-જેટલો વધવાનો અંદાજ રાખેલ છે. UN-DESA) United Nations Department of Economic and Social Affairsદ્વારા (મજબૂત ખાનગી વપરાશ અને નોધપાત્ર સ્થાનિક સુધારાને ૨૦૧૭ કારણે ભારતીય અર્થતંત્ર વર્ષ-૧૮માં ૭ ટકા અને વર્ષ ૬. ટકા રહેશે તેવો અંદાજ કરવામાં આવેલ છે ૭.૭ માં૧૯-૨૦૧૮ જે ખુબજ ઝડપથી વૃદ્ધિ પામનાર વિકાસશીલ અર્થતંત્ર રહેશે .

GOLDMAN SACHS AND FITCH RATING એજન્સીએ વર્ષ ૨૦૧૭ માં ભારતની૧૮-GDP વૃદ્ધિ અનુક્રમે ૬ ૮. ટકા થવાનું અનુમાન કરેલ છે ૯.૬ ટકા અને.

નબળું ખાનગી રોકાણ અને બાહ્ય વિરોધી અરિબળો . ઉંચા વૃદ્ધિદરને અવરોધી શકે છેCSO(Central Statistics Office) દ્વારા ભારતીય અર્થતંત્ર માટે વર્ષ ૨૦૧૮ ૧.૭ માં૨૦૧૯-ટકાની વૃદ્ધિનું અનુમાન કરેલ છે. CSO(Central Statistics Office) એ બાહ્ય વાતાવરણને પડકારો તરીકે ઓળખાવેલ છે અને આર્થિક મોજણીમાં આગામી નાણાકીય વર્ષમાં ૭ થી ૭ ૫. ટકાGDP વૃદ્ધિ દર અંધાજેલ છે.

ભારતીયઅર્થતંત્ર માટે કૃષિ વૃદ્ધિ અને ગ્રામ્ય માંગ તેમજ વેપાર અને ખાનગી રોકાણને સક્રિય કરવાના પડકારો છે .

છેલ્લા વર્ષમાં તેલના ઔતિહાસિક નીચા ભાવથી મળેલ હકારાત્મક અસર એ આગામી વર્ષ માટે પડકારરૂપ કાર્ય બની રહેશે, પરંતુ સામાન્ય વરસાદની આશા મદદ કરશે .

ભારતીયઅર્થતંત્રના વૃદ્ધિ દરને બે આંકડામાં લાવવા માટે ખેતી વિષયક નીતિ , જાહેર રોકાણ , સેવાક્ષેત્ર , ઉત્પાદન ક્ષેત્ર અને વરસાદ સહિતના પરિબળો અગત્યનો ભાગ ભજવશે .

કેન્દ્ર સરકારે તેની નાણાકીય નીતિઓ ઘડી છે, જે ઉત્પાદન અને રોજગારા વૃદ્ધિ માટે ઉત્પ્રેરક બનશે કાપડ . ઉદ્ય઼ોગ અને ચર્મ વસ્તુઓના ઉત્પાદન ક્ષેત્રમાં આર્થિક ઉદ્દીપન માટે વિવિધ નીતિઓ શરૂ કરવામાં આવી છે જે ઉત્પાદકતા વધારવા સાથે વધુમાં વધુ રોજગાર સર્જન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છેસૂક્ષ્મ ., લઘુ અને મધ્યમ કક્ષાના એકમો)MSME-Micro, Small and Medium Enterprises) ક્ષેત્રે આવકવેરામાં ઘટાડાના કારણે આ ક્ષેત્ર આર્થિક વૃદ્ધિ માટે મહત્વના પરિબળ તરીકે ઉભરી આવશે .

) ઐતિહાસિક રીતે રોજગાર ક્ષેત્રમાંMSME-Micro, Small and Medium Enterprises) નો વધુ હિસ્સો રહ્યો છે તેથી)MSME-Micro, Small and Medium Enterprises) ક્ષેત્રને મજબૂત કરવાથી રોજગાર સર્જન પર ખૂબ હકારાત્મક અસર પડશે ગ્રામ્ય અર્થતંત્રમાં નાણાકીય નીતીનો હેતુ વધારેમાં .

વધારે રોજગારી ઉત્પન્ન કરવામાં નાણાકીય ખર્ચ કરવાની સાથે કૃષિ વિષયક માળખાકીય સુવિધામાં વધારો કરવાનો હોય છે .જેથી ઉત્પાદનમાં વધારો અપેક્ષિત છે

GST નું અમલીકરણ પરોક્ષ કારના ઉત્સાહ સાથે સરકારને વધારે નાણાકીય અવકાશ પૂરો પાડે છે અને વૃદ્ધિ . નાણાકીય નીતીએ ઊંચા . કેન્દ્રિત ખર્ચને ઉત્તેજન પુરૂપાડે છે - મૂડી બજારોએ ડિસેમ્બર . જાહેર રોકાણને પ્રોત્સાહન આપેલ છે ટકાથી વધુ હકારાત્મક વૃદ્ધિ નોંધાવેલ છે ૮.૪ થી ૨૦૧૮.

૨૦૧૭ વર્ષ-૧૮ના નાણાકીય વર્ષ દરમ્યાન ભારતીય અર્થતંત્રના પ્રભાવને અસર કરતાં અગત્યના પાસાઓના આગોતરા અંદાજ આ પ્રમાણે છે .

એકંદર ઘરગથ્થું ઉત્પાદન

૨૦૧૬ વર્ષ-૧૭ માટે ચાલુ ભાવે વાસ્તવિક GDP કે GDP રૂા.૧૨૪ લાખા કરોડ અંદાજવામાં આવેલ છે ૩૪., જ્યારે વર્ષ ૨૦૧૭માટે રૂ ૧૮-ાલાખ કરોડ અંદાજેલ છે ૭૫.૧૩૬ ., જે વર્ષ ૨૦૧૬ ૭.૧૦ દરમ્યાન અનુક્રમે ૨૦૧૮-૨૦૧૭ અને ૧૭- ટકા વૃદ્ધિ દશાવે છે ૦.૧૦ ટકા અને.વર્ષ ૨૦૧૮ માં ચાલુ ૧૯- ભાવેGDP રૂા લાખ કરોડ આંદાજવામાં આવેલ છે ૯૩.૧૫૧ .. વર્ષ ૨૦૧૮ દરમ્યાન ૧૯-GDP માં ૧૧ ટકા વૃ ૧.દ્ધિ અંદાજેલ છે.

૨૦૧૬ વર્ષ-૧૭ અને વર્ષ ૨૦૧૭ માટે વાસ્તવિક ૧૮-GDP કે ૨૦૧૧ ના સ્થિર ભાવે૧૨-GDP અનુક્રમે રૂા ૨૩.૧૦૫. લાખ કરોડ અને રૂા લાખા કરોડ થયેલ છે ૫૮.૧૧૩.. જે વર્ષ ૨૦૧૬ ૧૮-૨૦૧૭ કની વૃદ્ધિ અને વર્ષ ૨.૭ દરમ્યાન ૧૭- ટકાની વૃદ્ધિ દર્શાવે છે ૯.૭ દરમ્યાન. વર્ષ ૨૦૧૮ માં ૧૯-GDP સ્થિર ભાવે રૂ (૧૨-૨૦૧૧)ા લાખ કરોડ અંદાજવામાં ૫૫.૧૨૧. આવેલ છે. વર્ષ ૨૦૧૮ દરમ્યાન ૧૯-GDP માં ૭ ટકા વૃદ્ધિ ૦. અંદાજેલ છે.

વાસ્તવિક GVA ની વૃદ્ધિ વર્ષ ૨૦૧૬ કરતાં વર્ષ ૧૭- દરમ્યાન ઊંચી રહેલ છે જેમાં મુખ્યત્વે ખેતી ૧૮-૨૦૧૭, જંગલ અને મત્સ્ય ૫ ટકા ઉત્પાદન થયેલ છે ૧.. વીજળી, ગેસ, પાણી પુરવઠો અને અન્ય ઉપયોગી સેવાઓનું ૧૫ ટકા ઉત્પાદન ૧. થયેલ છે. વેપાર, રીપેર, હોટક અને રેસ્ટોરન્ટ સેવાઓનું ૮ ૭. ટકા, વાહન વ્યવહાર , સંગ્રહ, સંદેશા વ્યવહાર અને પ્રસારણને લગતી સેવાઓનું ૧૦ ટકા ૮., નાણાંકીય સેવાઓનું ૯ ટકા ૪., મિલકત, રહેઠાણોની માલિકી અને ધંધાકીય સેવાઓનું ૧૨ ૨. ટકા અને અન્ય ૦.૯ ટકા અને જાહેર વહીવટ અને સુરક્ષા ટકા જેટલી વૃદ્ધિ જોવા મળી છે ૭.૧૪ સેવાઓની.

GVP સ્થિર ભાવે વર્ષ ૨૦૧૬ -૨૦૧૭ કરતાં વર્ષ ૧૭- દરમ્યાન ઊંચી રહેલ છે જેમાં મુખ્યત્વે ખાણ અ ૧૮ને ખોદકામ ૧૨ ટકાનું ઉત્પાદન થયેલ છે ૩.. જ્યારે ૧૦ ટકા વીજળી ૬., ગેસ, પાણી પુરવઠો અને અન્ય ઉપયોગી સેવાઓનું ૫ ટકા ૧., વેપાર, રીપેર, હોટક અને રેસ્ટોરન્ટ સેવાઓનું ૧૧ ટકા ૬., વાહન વ્યવહાર, સંગ્રહ , સંદેશા વ્યવહાર અને પ્રસારણને લગતી સેવાઓનું ૯ ટકા ૧., નાણાંકીય સેવાઓનું ૬ ટકા ૬., મિલકત, રહેઠાણોની માલિકી અને ધંધાકીય સેવાઓનું ૧૨ ટકા અને ૬. ૯.૮ ટકા અને અન્ય સેવાઓની ૬.૪ જાહેર વહીવટ અને સુરક્ષા ટકા જેટલી વૃદ્ધિ જોવા મળી છે.

કોષ્ટક નંભારતમાં કુલ ઉત્પાદન વૃદ્ધિ દર દર્શાવતો કોષ્ટક ૧.

ભારતમાં કુલ ઉત્પાદન વૃદ્ધિ દર							
અ. નં.	વર્ષ	એકંદર ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન રૂ)ા(કારોડમાં.		ચોખ્ખું ઘરગથ્થુ ઉત્પાદન રૂ)ા(કારોડમાં.		માથાદીઠ આવક રૂ)ા(.	
		ચાલુ ભાવે	સ્થિર ભાવે (૧૨-૨૦૧૧)	ચાલુ ભાવે	સ્થિર ભાવે -૨૦૧૧) (૧૨	ચાલુ ભાવે	સ્થિર ભાવે (૧૨-૨૦૧૧)
૧	૨૦૧૨૧૩-	૮૭,૩૬,૦૩૯	૮૭,૩૬,૦૩૯	૭૮,૧૮,૮૯૮	૭૮,૧૮,૮૯૮	૬૩,૪૬૦	૬૩,૪૬૦
૨	૨૦૧૩૩)૧૪-જો સુ(.અં .	૯૯,૪૬,૬૩૬	૯૨,૧૫,૧૨૫	૮૮,૯૬,૬૫૯	૮૨,૦૫,૯૦૮	૭૧,૦૧૧	૬૫,૫૬૭
૩	૨૦૧૪૩)૧૫-જો સુ(.અં .	૧,૧૨,૩૬,૬૩૫	૯૮,૧૭,૮૨૨	૧,૦૦,૪૧,૦૬૦	૮૭,૧૮,૮૨૦	૭૯,૧૪૬	૬૮,૭૧૭
૪	૨૦૧૫૨)૧૬-જો સુ(.અં .	૧,૨૪,૩૩,૭૪૯	૧,૦૫,૨૨,૬૮૬,	૧,૧૧,૦૮,૫૭૬	૯૩,૩૭,૦૪૫	૮૬,૫૧૩	૭૨,૭૧૨
૫	૨૦૧૬૧)૧૭-જો સુ(.અં .	૧,૩૬,૭૫,૩૩૧	૧,૧૩,૫૭,૫૨૯	૧,૨૨,૪૨,૮૭૩	૧,૦૦,૮૦,૮૮૩	૯૪,૧૭૮	૭૭,૫૨૪
૬	૨૦૧૭)૧૮-આ(.અં.	૧,૫૧,૯૨,૫૮૮	૧,૨૧,૫૪,૭૯૭	૧,૩૫,૭૦,૭૦૧	૧,૩૫,૭૦,૭૦૧	૧.૦૩,૦૦૭	૮૧,૮૦૫

સુઆગોતરા અંદાજ=.અં.સુધારેલ અંદાજ અને આ=.અં .
પ્રાપ્તિ સ્થાન આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલય :, ભારત સરકાર

આલેખ ભારતમાં ચાલુ ભાવે કુલ ઉત્પાદન દર્શાવતો આલેખ ૨.

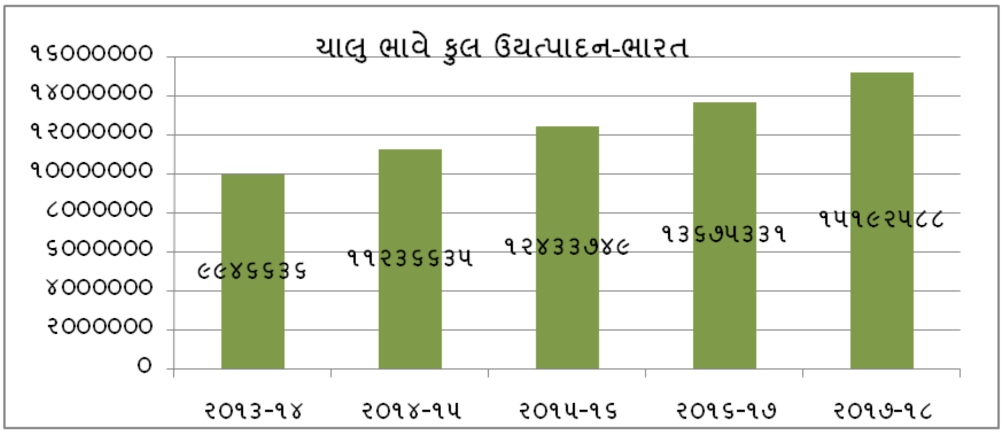

પ્રાપ્તિ સ્થાન સામાજિક આર્થિક સમીક્ષા :, ૨૦૧૭૧૮-, ગુજરાત રાજ્ય

આલેખ ભારતમાં ચાલુ ભાવે કુલ ઉત્પાદન દર્શાવતો આલેખ ૩.

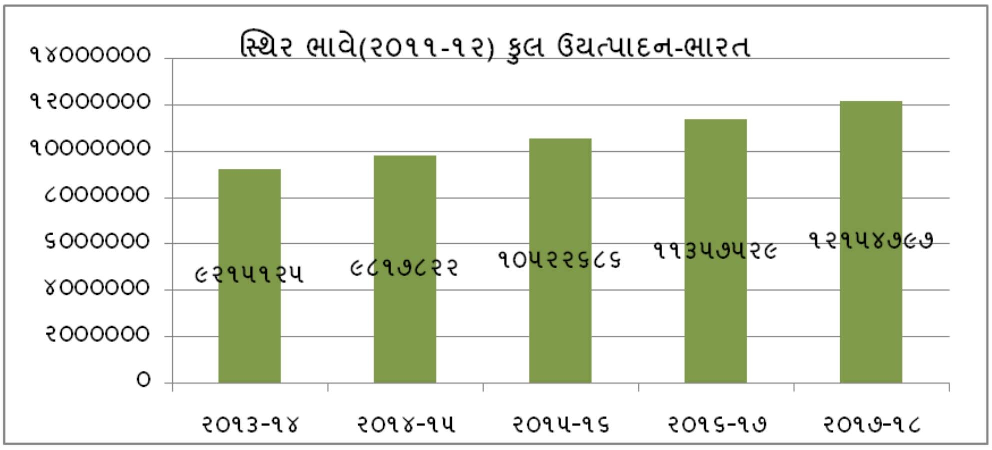

પ્રાપ્તિ સ્થાન :સામાજિક આર્થિક સમીક્ષા, ૨૦૧૭૧૮-, ગુજરાત રાજ્ય

ચોખ્ખી રાષ્ટ્રીય આવક

વર્ષ ૨૦૧૫ માટે વાસ્તવિક ૧૭-૨૦૧૬ અને વર્ષ ૧૬- ચોખ્ખી રાષ્ટ્રીય આવક(NNI) ચાલુ ભાવે રૂા લાખ ૬૧.૧૦૯. કરોડ અને રૂા ૧૬-૨૦૧૫ લાખ કરોડ થઈ છે જે વર્ષ ૮૩.૧૨૦. ૨.૧૦ ટકા અને ૭.૧૦ દરમ્યાન અનુક્રમે ૧૮-૨૦૧૭ અને વર્ષ ટકાનો વધારો દર્શાવે છે. વર્ષ ૨૦૧૮ દરમ્યાન ૧૯-NNI રૂા ટકાની ૭.૧૦ લાખ કરોડ અંદાજવામાં આવેલ છે જે ૮૧.૧૩૩. વૃદ્ધિ દર્શાવે છે.

મુડી સર્જન

વર્ષ ૨૦૧૫ ૧-૨૦૧૬ અને વર્ષ ૧૬-૭ માટે ચાલુ ભાવે કુલ મૂડી સર્જન અનુક્રમે રૂાલાખ કરોડ અને રૂ ૮૯.૩૯.ાલાખ કરોડ અંદાજવામાં ૩૯.૪૦. આવ્યું છે. વર્ષ ૨૦૧૫ દરમ્યાન ૧૭-૨૦૧૬ અને વર્ષ ૧૬-GDP ની કિંમત સિવાય પરનો GFCF નો દર અનુક્રમે ૨૯ ટકા ૨. ટકા થયેલ છે ૬.૨૬ અને.

વપરાશી ખર્ચ

આખરી ખાનગી વપરાશી ખર્ચ)PFCE ચાલુ ભાવે (૨૦૧૫ વર્ષ-૧૬ માં રૂા -૨૦૧૭ લાખ કરોડ અને વર્ષ ૭૩.૭૨ . માં વધીને રૂા૮ા લાખ કરોડ અંદાજવામાં આવ્યો છે ૯૯.૭૮.. GDP ના સંદર્ભમાં વર્ષ ૨૦૧૫ દરમ્યાન ૧૮-૨૦૧૭ અને ૧૬- ચાલુ ભાવેPFCE નો દર અનુક્રમે ૫૮ ટકા ૫.૫૭ ટકા અને ૫. અંદાજવામાં આવ્યો છે જેGDP ના સંદર્ભમાં ચાલુ ભાવે ૫૯ ૧. ટકાનો દર દર્શાવે છે.

અંદાજીત માથાદીઠ આવકનું સ્તર

RRIJM 2015, All Rights Reserved

વર્ષ ૨૦૧૫ માટે ચાલુ ભાવે ૧૭-૨૦૧૬ અને વર્ષ ૧૬- માથાદીઠ આવક અને માથાદીઠ ચોખ્ખી રાષ્ટ્રીય આવક અનુક્રમે રૂ ૮૬ .,૫૧૩ અને રૂા ૯૪ .,૧૭૮ અંદાજવામાં આવેલ છે તેને સંલગ્ન વર્ષ ૨૦૧૫ વર્ષ ૧૬-૨૦૧૬ માટે ચાલુ ભાવે ૧૭- માથાદીઠ આખરી ખાનગી વપરાશી ખર્ચ અનુક્રમે રૂ ૫૭ .,૪૦૨ અને રૂા ૬૧.,૫૭૧ અંદાજવામાં આવેલ છે વર્ષ ૨૦૧૭ ૧૮- દરમ્યાન ચાલુ ભાવે માથાદીઠ આવક રૂ ૧,૦૩,૦૦૭ અંદાજવામાં આવી છે જે ગત વર્ષની સરખામણીએ ૯ ટકાનો ૪. વધારો દર્શાવે છે.

૨૦૧૫ વર્ષ-૧૬ અને વર્ષ ૨૦૧૬ માટે સ્થિર ભાવે ૧૭- (૨૦૧૧ માથાદીઠ આવક અનુક્રમે રૂ (૧૨- ૭૨ .,૭૧૨ અને રૂા . ૭૭,૫૨૪ અંદાજવામાં આવેલ છે ૨૦૧૭ વર્ષ .-૧૮ દરમ્યાન માથાદીઠ આવક રૂા ૮૧ .,૮૦૫ અંદાજવા આવી છે જે ગત વર્ષની સરખામણી ૫ટકાનો વધારો દર્શાવે છે ૫..

ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનનો સૂચકઆંક ૨૦૦૪ પાયાનું વર્ષ)-૦૫ (૧૦૦=

માહે એપ્રિલડિસેંમ્બર-,૨૦૧૮ ના ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનનો ભાવાંકની સંચિત વૃદ્ધિ અગાઉના વર્ષમાં આ જ સમયગાળાની સરખામણીએ ૦ ટકા થયેલ છે ૩.. ખાણ, ઉત્પાદન અને વીજળી ક્ષેત્રે માહે એપ્રિલ ડિસેંમ્બર-,૨૦૧૮ દરમ્યાનનો ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનનો સૂચકઆંક ગત વર્ષની આ જ સમયગાળાની સામે અનુક્રમે ૦ટકા ૯.,ટકા થયેલ છે ૧.૫ ટકા અને ૫.૦ (-) .

આંતરમાળખાકીય ઉદ્યોગોનો સૂચકઆંક ૨૦૦૪ પાયાનું વર્ષ)-૦૫(

ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનના સૂચકઆંકમાં અગત્યના ૮ આંતરમાળખાકીય ઉદ્યોગોનો સંયુક્ત ભાર ૩૮ ટકા છે કામચલાઉ.પરિણામો મુજબ આ ૮ અગત્યના ઉદ્યોગોમાં એપ્રિલડિસેંમ્બર-, ૨૦૧૮ માં ગત વર્ષના સમયગાળામાં ૨ ૯. ટકાની વૃદ્ધિ થયેલ છે ૬.૫ ટકાની સરખામણીમાં. આ ૮ અગત્યના ઉદ્યોગોની સંચિત વૃદ્ધિ એપ્રિલ ડિસેંમ્બર-, ૨૦૧૮ માં ગત વર્ષના સમયગાળામાં ૨ ૦.૫ ટકાની સરખામણીમાં ૬. ટકાની વૃદ્ધિ થયેલ છે.

ભારતનો વિદેશ વેપાર

૨૦૧૬ અગાઉના વર્ષની સરખામણીમાં વર્ષ-૧૭ દરમ્યાન નિકાસમાં ૧૫ ૨૯.૨૬૨ ટકાનો ઘટાડો થઈને ૫. ટકાનો ઘટાડો ૦.૧૫ બિલિયન ડોલર થયેલ છે અને આયાતમાં બિલિયન ડોલર થયેલ છે ૦૧.૩૮૧ થઈને.

૨૦૧૭ વર્ષ-૧૮ દરમ્યાન એપ્રિલ જાન્યુઆરી-, ૨૦૧૮ માટે નિકાસનું સાંચિત મૂલ્ય ૨૨૦ બિલિયન ડોલર હતું જે ૯૨. બિલિયન ડોલર હતું ૫૩.૨૧૮ ગત વર્ષના આ જ સમયગાળામાં ટકાની અને રૂપિયાના સંદર્ભમાં ૦૯.૧ જે ડોલરના સંદર્ભમાં ટકાની હકારાત્મક વૃદ્ધિ દર્શાવે છે ૫૦.૪. એપ્રિલજાન્યુઆરી-, ૨૦૧૮ દરમ્યાન આયાતનું સંચિત મૂલ્ય ૩૦૭ બિલિયન ૩૧. ડોલર હતું જે ગત વર્ષે આ જ સમયગાળામાં ૩૨૬ બિલિયન ૨૮. ટકા અને રૂપિયાના ૮૧.૭ ડોલર હતું જે ડોલરના સંદર્ભમાં ટકાની નાકારાત્મક વૃદ્ધિ દર્શાવે છે ૫૭.૨ સંદર્ભમાં.

રાજકોષીય ખાધ

૨૦૧૬ વર્ષ-૧૭માં નાણાકીય ખાધ ૫ લાખ કરોડ ૩૩. હતી જેGDP ના ૩ ટકા જેટલી હતી ૯.. એપ્રિલડિસેંમ્બર-, ૨૦૧૮ દરમ્યાન નાણાકીય ખાધ રૂાલાખ કરોડ હતી ૦૧.૫..

ભાવ

૨૦૦૪-૨૦૧૬ ની ચાલુ શ્રેણીમાં પહેલી વખત વર્ષ૦૫- દરમ્યાન ફુગાવાનો દર નકારાત્મક રહેલ છે ૧૭. વર્ષ ૨૦૧૫- માં તમામ ચીજવસ્તુઓ માટેનો સરેરાશ૧૬WPI આધારિત ફુગાવાનો દર ૨ ટકા ૫.૨ માં૧૭-૨૦૧૬ ટકાથી ઘટીને વર્ષ ૦. થયો છે, જે બળતણ અને વીજળીના સૂચકઆંકના ૧૧ ટકાના ૬. ઘટાડાના મુખી કારણે પ્રાથમિક બિનખાદ્ય વસ્તુઓ સિવાયના બધા જ મુખી પેટા સુચકઆંકો માટે સચોટ ફુગાવાનાશક તરીકે દર્શાવે છે.

સાથેના ગ્રાહક ભાવ સૂચકઆંકની ૨૦૧૨ આધાર વર્ષ ગ્રામ્ય, શહેરી અને સંયુક્તની નવી શ્રેણીની ત્રણે કેટેગરીમાં વર્ષ ૨૦૧૬ માં વાર્ષિક ફુગાવાના દરનું વલણ મિશ્ર પ્રકાનું જોવા૧૭- મળ્યું છે, વર્ષ ૨૦૧૫ માં૧૭-૨૦૧૬ ની સરખામણીએ વર્ષ૧૬- થી ઘટીને ૬૭.૫ અનુક્રમે ફુગાવાનો વાર્ષિક દર ગ્રામ્યકક્ષાએ ટકા નોંધાયો ૮૩.૪ થી ઘટીને૨૫.૫ ટકા અને સંયુક્ત ૯૫.૩ હતો.

ગુજરાત : ભારતનું ગ્રોથ એન્જીન :

ગુજરાતનું અર્થતંત્ર તેના મજબૂત આર્થિક સિદ્ધાંતો સાથે .ભારતના ગ્રોથ એન્જીન તરીકે ઓળખ પામેલ છે

રાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનનો હિસ્સો

૪ દેશની કુલ વસ્તીના ફક્ત.૯ ટકા હિસ્સો ધરાવતું ગુજરાત રાષ્ટ્રના ઘરગથ્થું ઉત્પાદનમાં ૭ ટ ૩.કા હિસ્સો ધરાવે છે.

આલેખરાજ્યના ઘરગથ્થુ ઉત્પાદનનો હિસ્સો દર્શાવતો આલેખ ૪.

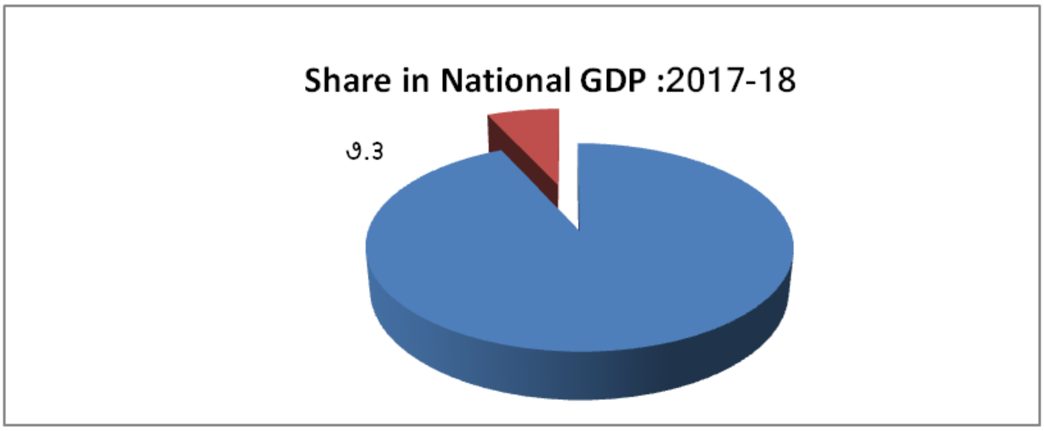

પ્રાપ્તિ સ્થાન સામાજિક આર્થિક સમીક્ષા :, ૨૦૧૭૧૮-, ગુજરાત રાજ્ય

કૃષિ ઉત્પાદન

ટકા જેટલો વિસ્તાર ૫૮ ગુજરાતનાં કુલ વિસ્તારનો શુષ્ક અને અર્ધશુષ્ક હેઠળ હોવા છતાં કપાસ , મગફળી અને મસાલાનું દેશમાં સૌથી વધુ ઉત્પાદન કરે છે .

મત્સ્ય ઉત્પાદન :

૧૬૦૦ કીમી જેટલો દેશનો સૌથી લાંબો દરિયા કિનારો. ટકા હિસ્સો ૨૦ ધરાવતું ગુજરાત દરિયાઈ મત્સ્ય ઉત્પાદનમાં .ધરાવે છે જે ભારતના રાજ્યોમાં સૌથી વધારે છે

ઔદ્યોગિક ઉત્પાદન

૧૮ દેશના ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનમાં સૌથી વધુ.૪ ટકા જેટલા હિસ્સા સાથે ગુજરાત ઔદ્યોગિક રીતે વિકસિત રાજ્યોમાં અગ્રેસર છે.

આલેખભારત દેશમાં ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનનો હિસ્સો દર્શાવતો આલેખ ૫.

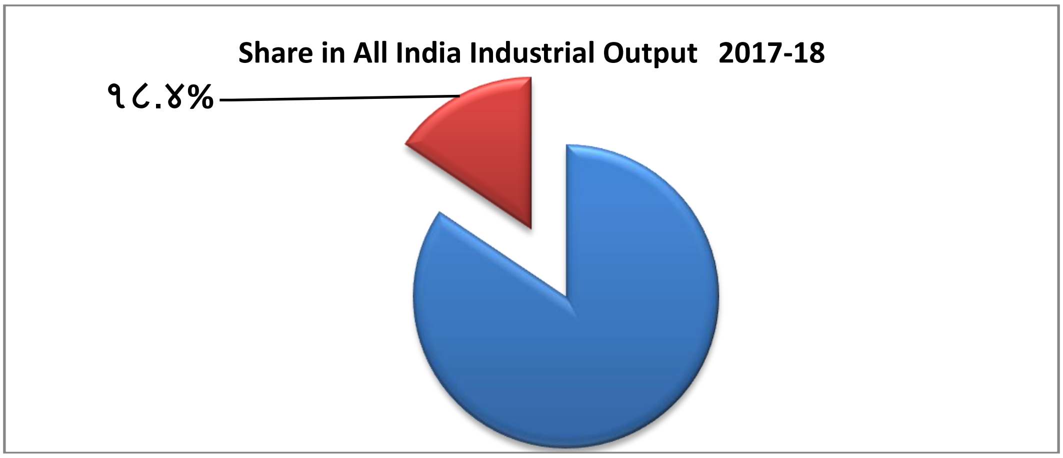

પ્રાપ્તિ સ્થાન સામાજિક આર્થિક સમીક્ષા :, ૨૦૧૭૧૮-, ગુજરાત રાજ્ય

વૈશ્વિક પ્રવેશ દ્વાર

દેશની કુલ નિકાસના ૨૦ ટકાના ફાળા સાથે ગુજરાત પ્રમુખ સ્થાન ધરાવે છે તમામ બંદરોની મલસામાનની હેરફેર . ૪૧ પૈકી.૦૪ ટકા અને નાના બંદરોની માલસામાનની હેરફેર પૈકી ૭૨ ટકા ગુજરાતમાંથી થાય છે .

રોજગારી

ગુજરાત દેશના મુખ્ય રાજ્યોમાં સૌથી નીચો બેરોજગારી દર ધરાવે છે .દેશની રોજગાર કચેરીઓ મારફત પૂરી પાડવામાં આવતી રોજગારીમાં ૮૫ ટકાના સિંહફાળ સાથે ૯. ગુજરાત રાજ્ય સતત પ્રથમ સ્થાન ધરાવતું રહ્યું છે.

ઊર્જા

ગુજરાત દેશના કુલ સ્થાપિત સૂર્ય ઊર્જાની ક્ષમતામાં પ્રાપ્ય ઊર્જા ક્ષેત્રે: ટકાના હિસ્સા સાથે કુદરતી પુન ૨૭ તેના અગ્રેસરરાજ્ય રહ્યું છે .

ગુજરાતનું સામાજિક ક્ષેત્ર સતત સુધારાની ગાથા :

શાળા છોડવાનો દર

માં શાળા છોડવાનો(૫ થી ૧-ધોરણ) પ્રાથમિક શિક્ષણ ૨૦૦૧ દર વર્ષ-૦૨ માં ૨૦ થી નોંધપાત્ર રીતે ઘટીને વર્ષ ૫૦. ટકા રહ્યો છે ૭૪.૧ માં૧૮-૨૦૧૭.

શિક્ષણની ગુણવત્તા

પ્રવેશ અને ચાલુ રહેવાની બાબતની પ્રક્રિયાને પ્રસ્થાપિત કરીને રાજ્ય સરકાર હવે છેલ્લા નવ વર્ષથી ગુણોત્સવ કાર્યક્રમ દ્વારા શિક્ષણની ગુણવત્તા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી રહી છે મંત્રીશ્રીઓ અને બધા જ વિભાગોના સરકારીઓની . .ટીમ શાળાઓના મૂલ્યાંકન માટે નિમવામાં આવે છે

૨૦૦૯ વર્ષ-૧૦ ના પ્રથમ ગુણોત્સવમાં A+કેટેગરીની ૫ શાળાઓ હતી જે વર્ષ ૨૦૧૭ના નવમા ગુણોત્સવમાં વધી૧૮-શાળાઓ થયેલ છે ૩૦૦૦ ને લગભગ.

A કેટેગરીમાં પ્રથમ ગુણોત્સવમાં ૨૬૫ હતી જે નવમા ગુણોત્સવમાં વધીને ૧૮૯૦૮ થયેલ છે .

B કેટેગરીમાં પ્રથમ ગુણોત્સવમાં ૩૮૨૩ શાળાઓ હતી જે નવમા ગુણોત્સવમાં વધીને ૧૫૬૦૫ થયેલ છે .

બાળ મૃત્યુ દર

હતો જે ૬૦ માં ૨૦૦૨ ગુજરાતમાં બાળ મૃત્યુ દર વર્ષ થયો ૮ માં લગભગ નહિવત એટલે કે૨૦૧૮ તીવ્ર ઘટીને વર્ષ .છે

માતા મૃત્યુ દર

૨૦૦૧ માતા મૃત્યુ દર વર્ષ-૦૩માં ૧૭૨ હતો જે સતત ઘટીને વર્ષ ૨૦૧૭થયેલ છે ૫૫ ૧૮-.

સંસ્થાકિય પ્રસૃતિ

ટકા સંસ્થાકિય પ્રસૃતિના લક્ષને ૧૦૦ ગુજરાતનાં ૨૦૦૩ હાંસલ કરવા તરફ વર્ષ-૦૪માં ૫૫ ટકાથી વધીને ૯. ટકા થયેલ છે ૫.૯૯ માં૧૮-૨૦૧૭.

ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં નળ જોડાણ

રાજયમાં નળનું જોડાણ ધરાવતા ગ્રામીણ કુટુંબોની સંખ્યા ૨૦૧૦ટકા ૭૮.૮૫ માં૧૮-૨૦૧૭ ટકાથી વધીને ૨૨.૭૨ માં૧૧-થયેલ છે.

ઉપસંહાર

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં વૈશ્વિક અર્થતંત્ર, ભારતીય અર્થતંત્રની વિસ્તૃત માહિતી આપવામાં આવી છે આ ઉપરાંત આ પ્રકરણમાં દેશના તેમજ દેશની બહારના અને ગુજરાત રાજ્યના ક્ષેત્રોની જેમ કે આર્થિક ક્ષેત્રો , સામાજિક ક્ષેત્રો , અને કૃષિ ક્ષેત્રો વગેરે જેવા ક્ષેત્રોની વિસ્તૃત છણાવટ કરવામાં આવી છે આ ઉપરાંત . . આંતરમાળખાની સગવડો જેવાં મુદ્દા તપાસવામાં આવ્યા છે

આમ આ પ્રકરણનો અભ્યાસ કરતાં જાણવા મળ્યું છે કે વિશ્વ, ભારત અને ગુજરાત વિકાસની એવી હરહ ફાળ ભરી રહ્યું છે . જેથી ભારત દેશનું અને ગુજરાત રાજ્યનું અર્થતંત્ર એ વિશ્વના વિકસિત દેશોના અર્થતંત્રની સામે ખુબ ઝળપથી વિકાસ પામતું .અર્થતંત્ર બનશે

સંદર્ભ સૂચિ

એસ(૧૮-૨૦૧૭ અને ૧૭-૨૦૧૬) .હુદા .કે ., અર્થશાસ્ત્ર અને આંકડાશાસ્ત્રની કચેરી , સામાજિકઆર્થિક સમીક્ષા-, ગુજરાત રાજય, ગાંધીનગર.